

Examen HAVO
2017

tijdvak 2
woensdag 21 juni
13.30 - 16.30 uur

aardrijkskunde

Bij dit examen hoort een bijlage.

Gebruik De Grote Bosatlas, 54e druk.

Dit examen bestaat uit 32 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 66 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Bij elke vraag kun je, indien gewenst, *De Grote Bosatlas, 54e druk* gebruiken.

Wereld

Opgave 1 – Import en export van Australië

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

De export van Australië was tot ongeveer 50 jaar geleden vooral gericht op één land. Dat land behoort nu niet meer tot de top 5 exportlanden (zie bron 1).

1p 1 Welk land is dat?

Gebruik bron 1.

2p 2 Geef aan

- welke positie Australië inneemt in het wereldsysteem;
- waarin het exportpakket van Australië afwijkt van dat van de meeste landen met een vergelijkbare positie in het wereldsysteem.

De laatste decennia is *global shift* van invloed op de relatieve ligging van Australië.

1p 3 Geef aan op welke wijze *global shift* van invloed is op de relatieve ligging van Australië.

Australië exporteerde 50 jaar geleden nog weinig naar China, maar tegenwoordig is China de belangrijkste exportbestemming.

3p 4 Geef aan op welke wijze de volgende factoren hieraan bijdroegen:

- een politieke verandering in China;
- een economische ontwikkeling in China;
- een natuurlijk kenmerk van China.

Opgave 2 – Globalisering van bier

Bestudeer de bronnen 1 tot en met 3 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik bron 1.

Bier wordt, in tegenstelling tot kleding, vaak dicht bij de afzetmarkt gemaakt.

3p

5 Geef

- de aanwijzing in bron 1 waaruit je kunt afleiden dat bier vaak dicht bij de afzetmarkt gemaakt wordt;
- twee redenen waarom bier vaak dicht bij de afzetmarkt gemaakt wordt.

Gebruik bron 1 en de atlas.

Er zijn vijf landen in de wereld met meer dan 200 miljoen inwoners. Eén van deze landen staat niet met twee cirkels aangegeven in bron 1.

2p

6 Geef aan

- welk land dit is;
- waardoor in dit land relatief weinig bier geproduceerd en geconsumeerd wordt.

Gebruik bron 2.

De ontwikkeling van de bierconsumptie verschilt per continent.

2p

7 Geef een reden waarom de bierconsumptie

- zich in Azië ontwikkelt zoals afgebeeld in bron 2;
- zich in Europa ontwikkelt zoals afgebeeld in bron 2.

In Afrika verdwijnen lokale bieren en wordt steeds meer bier van multinationals verkocht. In Nederland komen juist steeds meer lokale bieren op de markt (zie bron 3).

2p

8 Geef aan waarom globalisering in Afrika leidt tot het verdwijnen van lokale bieren en in Nederland leidt tot de ontwikkeling van nieuwe lokale bieren.

Opgave 3 – Stof uit de Sahara bevrucht het Amazonegebied

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik bron 1 en kaartblad 174-175.

Het Tsjaadmeer was enkele duizenden jaren geleden veel groter. Sindsdien is het klimaat in de Sahara droger geworden en is het noordelijk deel van het meer helemaal opgedroogd.

- 2p 9 Geef twee natuurlijke oorzaken waardoor het zuidelijke deel niet helemaal is opgedroogd en het noordelijke deel wel.

Gebruik bron 2.

Een groot deel van het jaar wordt stof uit het deels drooggevallen Tsjaadmeer getransporteerd in de richting die in bron 2 is aangegeven.

- 2p 10 Beschrijf aan de hand van de wet van Buijs Ballot dat het stof in deze richting wordt getransporteerd.

Gebruik atlaskaart 179D.

Het landgebruik in de omgeving van het Tsjaadmeer draagt bij aan de grote hoeveelheid stof die naar het Amazonegebied wordt getransporteerd.

- 2p 11 Leg dit uit.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Het stof uit het deels drooggevallen Tsjaadmeer vergroot de bodemvruchtbaarheid in het Amazonegebied. Door menselijk ingrijpen in het Amazonegebied neemt de bodemvruchtbaarheid daar echter af.

- 2p 12 Leg uit dat door menselijk ingrijpen de bodemvruchtbaarheid in het Amazonegebied afneemt.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Opgave 4 – Aardbevingen in Nepal

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik bron 1 en de atlas.

- 2p 13 Beschrijf de wijze waarop platentektoniek in Nepal leidt tot aardbevingen.

De top van de Mount Everest bestaat uit kalksteen.

- 2p 14 Geef aan
- in welk afzettingsmilieu kalksteen oorspronkelijk werd gevormd;
 - waardoor het kalksteen zo hoog in de bergen kwam te liggen.

Gebruik bron 1 en de atlas.

Na de aardbevingen in Nepal kwam de hulp voor slachtoffers moeilijk op gang.

- 3p 15 Geef hiervan drie oorzaken, elk vanuit een andere dimensie.

Gebruik bron 1 en de atlas.

Bij een van de aardbevingen vond een aardverschuiving plaats, waarbij het puin een rivierdal blokkeerde. In april leverde dat voor de bewoners in het dal nog geen overstromingsgevaar op, maar eind mei moesten zij toch worden geëvacueerd.

- 2p 16 Geef de twee oorzaken waardoor er eind mei wel overstromingsgevaar ontstond.

Ontwikkelingsland – Indonesië

Opgave 5 – Auto-industrie in Indonesië

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Buitenlandse multinationals hebben al decennia lang toegang tot Indonesië. Toch investeren buitenlandse autofabrikanten nog maar een jaar of tien op grote schaal in het land.

- 2p 17 Geef twee redenen waarom de autofabrikanten pas de afgelopen tien jaar op grote schaal investeren in Indonesië.

De regering van Indonesië stimuleert Indonesische bedrijven tot het aangaan van joint ventures met buitenlandse autofabrikanten.

- 1p 18 Geef voor Indonesische bedrijven een voordeel van het aangaan van dergelijke joint ventures.

Gebruik bron 1.

In bron 1 wordt een wet van de Indonesische overheid genoemd.

- 3p 19 Noteer de drie onderdelen van deze wet op je antwoordblad. Schrijf achter elk onderdeel waarom de Indonesische overheid dit opnam in de wet.

Per eiland zijn in Indonesië grote verschillen in het aantal auto's dat wordt verkocht. Auto's die hoog op de wielen staan, zoals terreinwagens, zijn populair in Indonesië.

- 2p 20 Geef aan
- op welk Indonesisch eiland de meeste auto's worden verkocht;
 - waarom vanuit de natuurlijke dimensie gezien auto's die hoog op de wielen staan populair zijn in Indonesië.

Opgave 6 – De schaduw van de Tambora

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Gebruik bron 1.

Direct na de uitbarsting van de Tambora in 1815 ontstond een grote krater.

- 2p **21** Geef aan
- met welk begrip een grote krater zoals die van de Tambora wordt aangeduid;
 - op welke wijze de grote krater van de Tambora ontstond.

Gebruik bron 2 en de atlas.

- 2p **22** Geef aan
- uit welke richting de wind kwam tijdens de uitbarsting van de Tambora;
 - waardoor de wind in de periode maart-oktober uit deze richting waait.

Gebruik bron 1.

De uitbarsting van de Tambora veroorzaakte hevige regenbuien.

- 2p **23** Leg uit dat grote vulkaanuitbarstingen kunnen leiden tot hevige regenbuien.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.
- 2p **24** Leg uit dat de uitbarsting van de Tambora wereldwijd leidde tot misoogsten zoals in de bron beschreven.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Opgave 7 – Werken aan de Zandmaas in Limburg

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

De Zandmaas (zie bron 1) heet zo omdat de bedding van de rivier uit zand bestaat. Stroomopwaarts van de Zandmaas ligt de Grindmaas, waar de bedding vooral bestaat uit grind.

- 2p **25** Leg uit dat het grind stroomopwaarts van het zand ligt. Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik bron 2.

Deze bron is een schets van een nieuwe geul langs de Zandmaas.

- 1p **26** Geef aan waarom juist op deze plaats een geul is gepland.

Gebruik bron 2.

- 2p **27** Geef twee doelen die met de aanleg van de geul worden nagestreefd.

Gebruik kaartblad 97.

Dit kaartblad toont een aantal kenmerken van het stroomgebied van de Maas in België. Deze kenmerken beïnvloeden de vertragingstijd. Zie het onderstaande schema.

atlaskaart	kenmerk	invloed op de vertragingstijd (korter of langer)
overzichtskaart	veel reliëf	c
97B	stenige bodems	d
97C	a	e
97E	b	langer

- 3p **28** Neem de letters a tot en met e uit het schema over op je antwoordblad. Noteer achter elke letter wat op de betreffende plek in het schema moet worden ingevuld.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 8 – Leegstand in de binnensteden

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

In onderstaande tekst zijn drie begrippen vervangen door de letters a tot en met c.

De ...**a**... is de maximale afstand die een klant wil afleggen om bij een voorziening te komen. Het hele gebied binnen deze afstand waarvandaan klanten naar de voorziening komen, heet het ...**b**... . De opkomst van het online winkelen draagt eraan bij dat veel traditionele winkels hun ...**c**... niet meer halen en moeten sluiten.

- 3p **29** Neem de letters a tot en met c over op je antwoordblad.
Noteer achter elke letter het juiste begrip.

Gebruik bron 2.

In de legenda van deze bron staan de letters a tot en met d.
Onderstaande omschrijvingen horen in willekeurige volgorde bij deze legenda-eenheden.

- 1 kwetsbaar centrum in een perifere regio;
- 2 sterk centrum dat vooral regionaal voorzienend is;
- 3 bruisend centrum in een sterke regio;
- 4 kwetsbaar centrum in een sterke regio

- 2p **30** Neem de letters a tot en met d over op je antwoordblad.
Noteer achter elke letter het cijfer van de juiste omschrijving.

In Almere is relatief weinig leegstand van winkels.

- 2p **31** Leg dit uit.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolgrelatie bevatten.

Gebruik bron 1.

Het ruilsysteem dat in bron 1 wordt beschreven zou *gentrification* kunnen stimuleren.

- 2p **32** Beredeneer op welke manier dit ruilsysteem *gentrification* kan stimuleren.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.